

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
ของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี *

The Guidelines of Innovation Development to Enhance the
Quality of Life for the Elderly in Surat Thani Municipality,
Surat Thani Province

วิภาวี ศรีวัง, ชันญชิตา ทิพย์ญาณ, และ วาสนา จาตุรัตน์
Wipawee Sreewang, Chananchida Tipyan, and Wasana Jaturat
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University
Corresponding Author, Email: sreewangwipawee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และระดับความต้องการด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 2) วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จำนวน 354 คน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเก็บข้อมูลจากตัวแทนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 30 คน และการสนทนากลุ่มจากผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปเนื้อหาเชิงพรรณนา

* ได้รับความเห็นชอบ: 17 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 14 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 17 ธันวาคม 2567

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยทั่วไป ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถช่วยเหลือตนเองและใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างปกติ ส่วนระดับความต้องการด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีความต้องการพัฒนาด้านร่างกายมากที่สุด 2) การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพบว่า เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีมียุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสวัสดิการสังคมและคุณภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ได้รับความพึงพอใจจากประชาชนในพื้นที่มากที่สุด เพราะการดำเนินงานบางโครงการยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้ตามความต้องการอย่างแท้จริง และ 3) แนวทางการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพบว่า ควรจะมีนวัตกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเอง นวัตกรรมกลไกความร่วมมือการพัฒนา และนวัตกรรมการสร้างพื้นที่ปลอดภัย ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุได้

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; การพัฒนานวัตกรรม; การส่งเสริมคุณภาพชีวิต; ยุทธศาสตร์; ความต้องการ

Abstract

The objectives of this study were to 1) examine the state of the elderly's quality-of- and their needs in this regard, 2) analyze strategies for enhancing the elderly's quality of life, and 3) propose innovative guidelines for enhancing the elderly's quality of life in Surat Thani Municipality, Surat Thani. This study employed a mixed-methods approach. The quantitative data were collected through questionnaires with 354 elderly members of senior citizen clubs with in Surat Thani Municipality. The qualitative research used semi-structured interviews to collect data from 30 representative workers and representatives of the elderly group and group discussions from the elderly who are members of the elderly club in Surat Thani Municipality. A descriptive content analysis method was used.

The findings revealed that 1) Situation of quality of life of the elderly in general Most elderly people are able to help themselves and live their daily lives normally. As for the level of quality of life needs of the elderly, they have the greatest

need for physical development. 2) Analysis of strategies for promoting the quality of life of the elderly found that Surat Thani Municipality has a development strategy. Social welfare and quality of the elderly. Which can solve problems for people to have a better quality of life to a certain extent but it has not received the greatest satisfaction from the people in the area. Because the implementation of some projects still cannot solve the problems for the people according to their true needs and 3) Guidelines for developing innovations to promote the quality of life of the elderly found that There should be innovations to encourage the elderly to be self-reliant Innovative mechanisms for cooperation and development and innovation in creating safe spaces This is an innovation that responds to the problems and needs of the elderly.

Keywords: elderly; innovation development; quality of life; strategy; need

1. บทนำ

ในรอบครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ประชากรไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ขนาดของประชากรไทยได้ขยายใหญ่ขึ้นประมาณสองเท่าตัว และโครงสร้างอายุของประชากรเปลี่ยนจากประชากรเยาว์วัยมาเป็นประชากรสูงอายุ อัตราเกิดของประชากรไทยที่ลดลงตั้งแต่ทศวรรษที่ 2510 ทำให้สัดส่วนของประชากรวัยเยาว์ลดลง ประกอบกับการที่คนไทยมีอายุยืนยาว ทำให้สัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มสูงขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ ,2566) และในปี พ.ศ.2567 ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete aged society) โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งสามารถสังเกตได้จากแนวโน้มที่ชัดเจนในดัชนีการสูงอายุ อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ และอัตราส่วนเกือหนุน ปრაกฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในประชากร โดยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ประชากรวัยทำงานและอัตราการเกิดเด็กกลับลดลง ส่งผลให้กลุ่มประชากรวัยทำงานแบกรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุอย่างไรก็ตามผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังคงทำงานหาเลี้ยงชีพเพื่อช่วยลดภาระในครัวเรือน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพแข็งแรงและสามารถทำงานได้

แต่การทำงานของผู้สูงอายุอาจนำมาซึ่งความเสี่ยงต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ลดลง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

คำว่า “นวัตกรรม” คนส่วนใหญ่คิดว่าต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ แต่ในความเป็นจริงแล้วจะมีหรือไม่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องก็ได้ นวัตกรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้มี “ชีวิตที่ดีขึ้น” แต่สำหรับนวัตกรรมทางสังคมนั้นมีความแตกต่างกัน เพราะนวัตกรรมทางสังคมเป็นการสร้าง “สังคมที่เปลี่ยนไป” ผ่านกระบวนการความร่วมมือ ผ่านปฏิบัติการทางสังคมที่เปิดกว้าง มีความยืดหยุ่น มีพลวัตสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและมีการปฏิบัติซ้ำ ๆ กระทั่งกลายเป็นกิจกรรมของคนในสังคมนั้นจนก่อให้เกิดเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) สามารถสรุปได้ว่านวัตกรรมทางสังคม คือ สังคมที่ดำรงชีวิตด้วยวิถีใหม่ที่ตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของผู้คนในสังคมได้ดีกว่าวิธีการเก่าๆโดยมีคนในสังคมเป็นพันธมิตรและเป็นองค์ประกอบหลักของนวัตกรรมทางสังคม

เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปสูงถึง 19,205 คน (สำนักงานทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี, 2564) ข้อเท็จจริงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี กำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society)” ในอนาคตอันใกล้ ซึ่งเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีหน้าที่ต้องจัดบริการสาธารณะ ดูแลคุณภาพชีวิตให้ประชาชนในพื้นที่จำนวนกว่า 130,000 คน ให้มีชีวิตเป็นปกติสุข ซึ่งหนึ่งในนโยบายการพัฒนาของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี 9 นครต้นแบบ “นครมีสุข” คือ การเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ซึ่งตั้งเป้าหมายที่จะต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อบริหารจัดการ เบี้ยยังชีพ ส่งเสริมความรู้ด้านการดูแลสุขภาพเฉพาะกลุ่มและประเด็นนครของโอกาสและจัดให้มีการลดขั้นตอนการติดต่อราชการให้สะดวกรวดเร็วแบบ One Stop Service กองสวัสดิการสังคม จึงริเริ่มกิจกรรมลงพื้นที่ X-Ray ชุมชน (เคาะประตูเยี่ยมบ้าน เยี่ยมใจ) เป็นการปฏิบัติงานเชิงรุกโดยเทศบาลร่วมกับเครือข่ายอาสาสมัครแกนนำสตรี อสม. กรรมการชุมชนเพื่อตรวจสอบการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการของรัฐ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเบี้ยคนพิการ และค้นหาผู้พิการที่ยังเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการเบี้ยยังชีพคนพิการ และอำนวยความสะดวกให้บริการการประเมินความพิการโดยทีมสหวิชาชีพ ณ บ้านคนพิการ พร้อมประสานงานการออกบัตรประจำตัวผู้พิการ จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้กิจกรรม

X-RAY ชุมชน ทำให้เกิดนวัตกรรมต่อยอดเป็นโครงการบันทึกพิกัดทางภูมิศาสตร์ พิกัดแหล่งที่อยู่ของผู้สูงอายุ ผู้พิการในชุมชน ไว้บน Google map เพื่อมีฐานข้อมูล Big Data ที่ทันสมัย สะดวกในการค้นหาบุคคลเป้าหมาย ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนไว้เพื่อประโยชน์ในการจัดสวัสดิการสังคม หรือในสถานการณ์วิกฤต (สถาบันพระปกเกล้า, 2564)

การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้สูงอายุเองก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้สูงอายุสามารถเสนอความคิดริเริ่มและมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของตนเอง นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมจึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและศึกษาระดับความต้องการด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

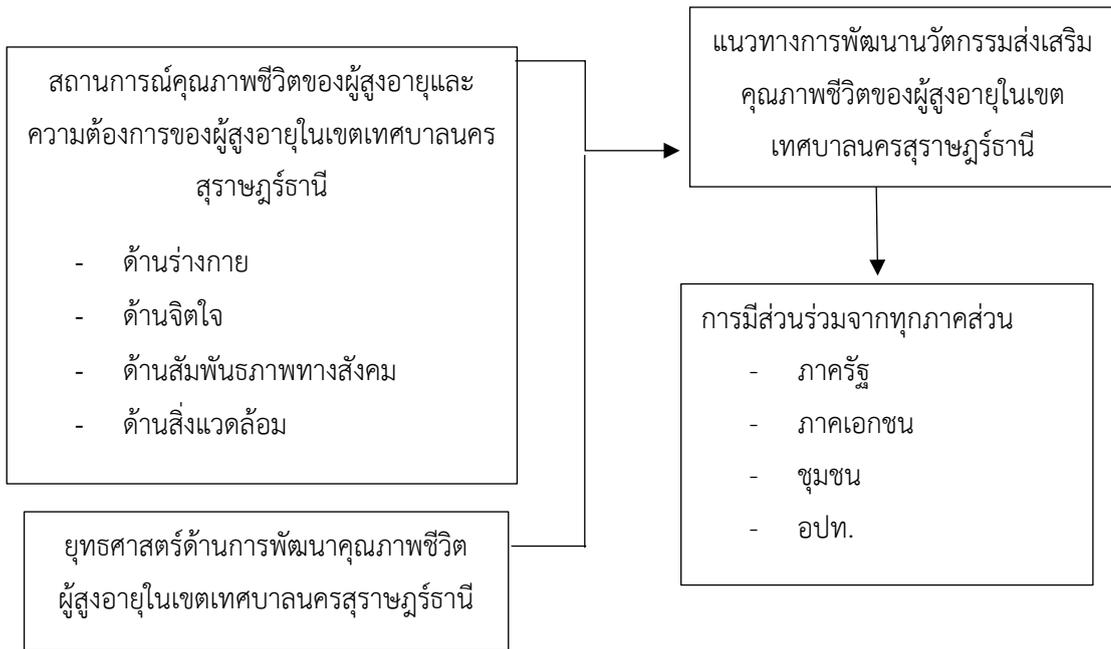
3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี มีจำนวน 4,248 คน (กองสวัสดิการสังคม เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี, 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยทั้งสิ้นจำนวน 354 คน โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ตัวแทนประธานชุมชน 6 คน ตัวแทน

ประธานชมรมผู้สูงอายุ 6 คน ผู้บริหารเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี 2 คน ตัวแทนเจ้าหน้าที่ศูนย์
สาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี 2 คน ตัวแทนเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม 2 คน และ
ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 12 คน รวมทั้งหมด 30 ท่าน
จากการตรวจสอบแนวคิดทฤษฎีผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดได้ ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและศึกษาระดับความต้องการด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลจากแบบสอบถามซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 354 คน พบว่าผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 354 คนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 78.8 มีอายุ 70 – 79 ปี จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 50 สถานภาพสมรส จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 78.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน 185 คน คิดเป็น

ร้อยละ 52.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 53.7 อาศัยอยู่กับคู่สมรส จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 41.2 เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และมีผู้ดูแลจำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 100

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความต้องการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการด้านร่างกายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.16) โดยต้องการให้มีสถานที่สำหรับผู้สูงอายุออกกำลังกาย ด้านสัมพันธภาพทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.94) โดยต้องการมีส่วนร่วมในสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.90) โดยต้องการให้มีการสนทนาหรือมีกิจกรรมในยามว่าง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านจิตใจ (3.88) โดยต้องการมีที่ปรึกษาให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิต

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วยตัวแทนประธานชุมชน ตัวแทนประธานชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ และตัวแทนผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสะท้อนถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้ ซึ่งสรุปผลการวิจัยดังนี้

2. วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการจัดศูนย์กิจกรรมแก่ผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ย 4.00) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ค่าเฉลี่ย 3.98) การให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและความรู้ด้านสวัสดิการสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.95) การสนับสนุนโครงการต่างๆที่มีความสำคัญต่อชุมชนและผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ย 3.94) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (ค่าเฉลี่ย 3.92) การได้รับบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพและได้รับมาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย 3.87) การส่งเสริมการประกอบอาชีพและวิสาหกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.85) การลดปัญหาอาชญากรรม (ค่าเฉลี่ย 3.84) การจัดสวัสดิการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.82) และการได้รับสวัสดิการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 3.80) ตามลำดับ

เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีมีการกำหนดแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสวัสดิการสังคมและคุณภาพชีวิต เพื่อยกระดับให้ประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

การจัดบริการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคเชิงรุกในชุมชน และส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานด้านการสาธารณสุข และสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ ให้ครอบคลุมในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน บูรณาการแผนงานหรือโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนร่วมกับแผนพัฒนาเทศบาล โดยสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น เสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมโดย

2.1 ด้านร่างกาย มีการส่งเสริมการได้รับบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพและได้รับมาตรฐานโครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพแกนนำสุขภาพชุมชน เพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาศักยภาพของแกนนำสุขภาพชุมชน ในการดำเนินงานด้านสาธารณสุข และสามารถเป็นพลังเครือข่ายในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนได้ นอกจากนี้ได้มีการจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี เพื่อให้การบริการประชาชนสามารถครอบคลุมทุกพื้นที่

2.2 ด้านจิตใจ เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีได้มีการตรวจเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุทุกๆเดือน เพื่อให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้สูงอายุ มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น พัฒนาความมั่นคงของมนุษย์และสังคม แต่อาจจะยังไม่มีส่งเสริมด้านจิตใจที่ครอบคลุม เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านสถานที่และด้านกำลังคนที่จะปฏิบัติงานเกี่ยวกับการฟื้นฟูจิตใจผู้สูงอายุ

2.3 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม มีการดำเนินกิจกรรมและการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ โดยการเชิดชูยกย่อง ศักดิ์ศรีและคุณค่าผู้สูงอายุ โดยมีการดำเนินโครงการคือ โครงการรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ซึ่งชุมชนได้ดำเนินการเป็นประจำทุกปีด้วยดีเสมอมา การจัดชมรมผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ แต่การดำเนินการอาจจะยังขาดความร่วมมือจากผู้สูงอายุ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้เข้าร่วมทุกคน

2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีมีการประสานทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเกี่ยวกับการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ และจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้สูงอายุที่ไร้บ้าน นอกจากนี้เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีมีงบประมาณของตนเองในการทำที่ออกกำลังกายสวนสาธารณะเพื่อให้ผู้สูงอายุได้พักผ่อนหย่อนใจ

จากแผนพัฒนาเทศบาลยุทธศาสตร์การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุปัจจุบันได้มีการดำเนินงานตามแนวทางพัฒนาแล้ว แต่การดำเนินงานอาจยังไม่ครอบคลุมทั้งหมดดูได้จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาประกอบกัน โดยสรุปผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และยังมีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆอยู่ในระดับมาก ซึ่งนั่นหมายถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุยังไม่ครอบคลุมและยังไม่เพียงพอตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ

5. อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและศึกษาระดับความต้องการด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เกี่ยวกับระดับความต้องการด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด คือ ด้านร่างกาย ส่วนด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ มีความต้องการอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกันตามลำดับ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณดังกล่าว มีความสอดคล้องกันกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่มีสุขภาพดี แต่ก็มีผู้สูงอายุบางท่านมีปัญหาเรื่องสุขภาพ เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดผู้สูงอายุของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ (2556) ในด้านสถานการณ์สุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุไทยเป็นโรคเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถนำไปสู่ภาวะทุพพลภาพและการเสียชีวิต ซึ่งเป็นภาวะที่บั่นทอนสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุจึงมีความต้องการในด้านร่างกายมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกองสวัสดิการสังคมเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี และเจ้าหน้าที่ศูนย์สาธารณสุขในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี พบว่า การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีในปัจจุบันนั้น โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมด้านสุขภาพและการพยาบาล ด้านสัมพันธภาพทางสังคม เป็นหลัก อาทิเช่น การจัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขเพื่อให้บริการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา หรือให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพให้กับผู้สูงอายุมีจำนวน 4 แห่ง การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในเขตของเทศบาลจำนวน 24 ชมรม

เพื่อรองรับการจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ การจัดให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นต้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาดา มุกดา และ สรินยา สมบุญ (2563) ศึกษาเรื่อง การสร้างนวัตกรรมต้นแบบของโรงเรียนผู้สูงวัยในทศวรรษที่ 21 เขตพัฒนาการท่องเที่ยว 12 เมืองต้องห้ามพลาต พบว่า มีการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ ด้านสุขภาพกายและจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และ แนวทางการสร้างนวัตกรรมต้นแบบโรงเรียนของผู้สูงวัย เป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งกายและใจ ยิ่งไปกว่านั้นยังส่งเสริมการพัฒนาด้านอาชีพและการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ สามารถถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้กับเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันและคนในชุมชนได้ เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ ระพีพรรณ คำหอม, วรลักษณ์ เจริญศรี, และ เล็ก สมบัติ (2563) ศึกษาเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุกับทางเลือกการลดความเหลื่อมล้ำของผู้สูงอายุไทย พบว่า การจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุที่บูรณาการกับศูนย์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ ศูนย์การดูแลสุขภาพคนพิการและผู้สูงอายุเกิดการขยายพื้นที่ถ่ายทอดนวัตกรรมและเครือข่ายนวัตกรรมผู้สูงอายุระดับพื้นที่ ข้อเสนอเชิงนโยบายควรยกระดับความรู้ความสามารถของนวัตกรรมผู้สูงอายุต่อยอดที่ตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการในพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ ควรจัดทำฐานข้อมูลนวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุในระดับจังหวัด การถ่ายทอดนวัตกรรมเพื่อใช้ประโยชน์กับผู้สูงอายุในพื้นที่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดศูนย์กิจกรรมแก่ผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การได้รับสวัสดิการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์สุขภาพให้มีความครอบคลุมในพื้นที่ การจัดศูนย์กิจกรรมแก่ผู้สูงอายุเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ ช่อเลื่อม (2552) กล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ โดยรูปแบบกิจกรรมในการดูแลและให้ความช่วยเหลือ

ผู้สูงอายุ ได้แก่ เน้นการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ การจัดกิจกรรมทางสังคมโดยเน้นจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ สนทนาพูดคุย และแลกเปลี่ยนความรู้สึก รวมถึงการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วม และการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพอนามัยโดยเน้นการให้บริการรักษาพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ส่วนประเด็นการได้รับสวัสดิการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เนื่องจากสังคมไทยเพิ่งเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงยังไม่มีแนวทางที่เหมาะสม ยังขาดการประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอและมาจากปัญหาของผู้สูงอายุเอง ทำให้ไม่สามารถตอบสนองได้ครอบคลุมทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ภาคิน เจริญนนทสิทธิ์ (2562) กล่าวว่าไว้ว่าในการดำเนินการนำนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุไปปฏิบัติยังมีอุปสรรค เช่น ขาดระเบียบรองรับ และการเข้าถึงผู้สูงอายุรวมทั้งปัญหาด้านผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอ และด้านงบประมาณในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ และทำให้นโยบายไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติได้จริงหรือทั่วถึง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อค้นพบในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. นวัตกรรมการสร้างพื้นที่ปลอดภัย มีพื้นที่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุเมื่ออยู่ภายในบ้าน และเมื่อออกไปร่วมกิจกรรมทางสังคมภายนอก ได้แก่ ที่อยู่อาศัย (การปรับพื้นที่ให้เหมาะสม) การสนับสนุนทางสังคม การลดความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในผู้สูงอายุ ยกตัวอย่างขึ้นงานนวัตกรรมคือ “บ้านต้นแบบผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง” ของตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

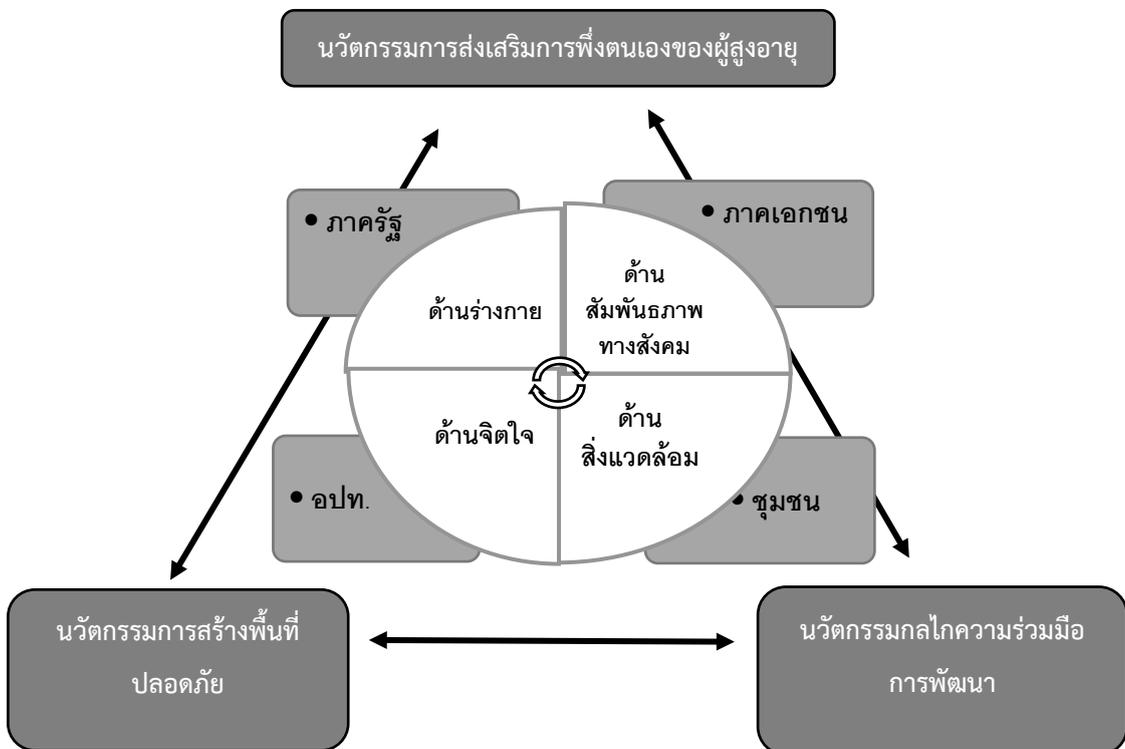
2. นวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความรู้ในการดูแลตนเอง โดยอาศัยมาตรการของสังคมในการวางปัจจัยเอื้อและปัจจัยสนับสนุนอย่างเหมาะสม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยการพัฒนาาระบบสุขภาพให้มีความทันสมัย มีอุปกรณ์เครื่องมือในการอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่รู้สึกรู้สีกว่าเป็นภาระของลูกหลาน

3. นวัตกรรมกลไกความร่วมมือการพัฒนา การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับศูนย์บริการสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนทางวิชาการ ตลอดจนการสร้างกลไกการดำเนินงานให้เอื้อต่อการดูแลผู้สูงอายุที่เชื่อมโยง สอดรับกับแนวนโยบายของรัฐบาลและแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานแบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการทำวิจัยนั้นทำให้ได้แนวทางที่เป็นต้นแบบ (Model) ของแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน และประชาชน เครือข่าย ก่อให้เกิดการเป็นประชาคมเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาสร้าง ทำให้เกิดการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การพัฒนาคุณภาพชีวิตประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้คิดค้นนวัตกรรมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบไปด้วย นวัตกรรมพื้นที่ปลอดภัย นวัตกรรมการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ และนวัตกรรมการสร้างกลไกความร่วมมือของภาคีภาคส่วนในการพัฒนา ทำให้มีความสามารถในการพึ่งตนเองและสนองความต้องการของชุมชน ในกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

ภาพที่ 2. โมเดลแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดทำข้อมูลของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบและเป็นปัจจุบัน สามารถใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ควรมีนวัตกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพิ่มเติม เช่น นวัตกรรมการสร้างพื้นที่ปลอดภัย นวัตกรรมกลไกความร่วมมือการพัฒนา นวัตกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเอง นวัตกรรมด้านสุขภาพในการรู้สิทธิสวัสดิการ เป็นต้น

1.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิ สวัสดิการของผู้สูงอายุ และข่าวสารต่างๆ ให้มีหลากหลายช่องทาง และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตผู้สูงอายุ

1.4 เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการจัดทำนโยบายต่างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการวางนโยบายต่างๆ ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุควรมีการบริหารจัดการเชิงบูรณาการร่วมกัน

2.2 ในด้านการเรียนรู้และพัฒนาควรมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีเพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการนำไปพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม

3.2 ควรศึกษานวัตกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างมาตรฐานการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้มีความเท่าเทียมกัน

3.3 การศึกษาในประเด็นที่มีผลกระทบต่อสังคมผู้สูงอายุเนื่องจากผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านต่างๆ เช่น ด้านสาธารณสุข ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น การขาดแคลนแรงงานที่เป็นวัยทำงาน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม. (2552). *องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นกับการดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี กองสวัสดิการสังคม. (2566) *สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี*. สุราษฎร์ธานี: เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี.
- เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สำนักงานทะเบียนท้องถิ่น. (2564). *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2566-2570*. สืบค้นจาก <https://www.suratcity.go.th>
- ภาคิน เจริญนพสิทธิ์. (2562). *การบริหารนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2555*. กรุงเทพฯ: ทีคิว พี.
- ระพีพรรณ คำหอม, วรลักษณ์ เจริญศรี, และ เล็ก สมบัติ. (2563). *การพัฒนานวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุ กับทางเลือกการลดความเหลื่อมล้ำของผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิภาดา มุกดา, และ สรินยา สมบุญ. (2563). *การสร้างนวัตกรรมต้นแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 เขตพัฒนาการท่องเที่ยว 12 เมืองต้องห้ามพลาต*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 40(3), 65-80.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2564) *รางวัลพระปกเกล้า'64*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567*. สืบค้นจาก https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.